

פרוטוקול מס' 17
מישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה
יום שלישי, כ"ו בסיון התשע"ג (04 ביוני 2013), שעה 12:00

סדר היום:

1. הקמת ועדת משנה למאבק בסחר בנשים ובזנות
2. תכנון ערים מגדרי

נכחו:

חברי הוועדה:

עליזה לביא – היו"ר
יחיאל חיליק בר
תמר זנדברג
שולי מועלם-רפאלי
דוד צור

דב חנין
מרב מיכאלי

מוזמנים:

ממונה על מעמד האישה, משרד התחבורה, התשתיות הלאומיות והבטיחות בדרכים	–	כרמלה מגן
מנהלת הרשות לקידום מעמד האישה	–	ורד סוויד
ממונה על מעמד האישה ומתכנתת סביבתית, המשרד להגנת הסביבה	–	ד"ר ענת בר-כהן
אגף לתכנון מקומי, משרד הפנים	–	אהוד יוסטמן
מנהלת תחום קידום תכניות מתאר, מנהל התכנון, משרד הפנים	–	דקלה פרסיקו
הרשות לקידום מעמד האישה	–	מוחמד מסאלחה
סמנכ"ל חינוך וקהילה, החברה להגנת הטבע	–	יעקב שרהבני
מנהלת החברה להגנת הטבע בירושלים	–	סיגלית רחמן
החברה להגנת הטבע, קשרי ממשל	–	גיתית הרש
עמותת חיים וסביבה	–	אורית נבו
דוקטורנטית, אוניברסיטת בר-אילן	–	עדי מגר
מנהלת פרויקטים בעמותת שיעור אחר	–	שלי שטרך-שלו
פרופסור לארכיטקטורה ובינוי ערים	–	ד"ר במן אבזה
אדריכלית העיר בית שמש	–	יעל היימן
מנהלת האגודה לצדק סביבתי בישראל	–	כרמית לובנוב
רכזת פרויקט סיוע לארגוני הסביבה, חיים וסביבה	–	ליאת פוקס
סטודנטית תואר 2, אוניברסיטת חיפה	–	לינה גורטובוי
הדסה ישראל	–	מרים גרייבר
פעילה סביבתית	–	ד"ר שרית עוקד
הקליניקה הסביבתית, בר אילן	–	הדס אושר להב
סמנכ"ל אגודת חיים וסביבה	–	מאיה קרבטרי
רכזת אתר אינטרנט, עמותת במקום, מתכננים למען זכויות תכנון	–	מאיה פרנקפורטר
פרופסור, טכניון	–	ארזה צ'רצ'מן
יועצת משפטית, ארגון נעמ"ת	–	מאירה בסוק
יו"ר עמותת יש ירושלים, הדסה ישראל	–	מרים גרייבר
מרכזת פרויקט, מרכז השל לקיימות	–	מאירה הנסון
אדריכל עצמאי	–	אבישי ליכטנשטיין

ייעוץ משפטי:
תמי סלע

מנהל/ת הוועדה:
דלית אזולאי

רישום פרלמנטרי:
אתי אפלבוים

1. הקמת ועדת משנה למאבק בסחר בנשים ובזנות**היו"ר עליזה לביא:**

צהריים טובים. אני פותחת את ישיבת הוועדה לקידום מעמד האישה. על סדר-היום: תכנון ערים מגדרי במסגרת ציון יום הסביבה בכנסת.

בפתח הישיבה הבוקר אני רוצה להודיע שעל-פי סעיף 109 לתקנון הכנסת, אני מתכבדת להקים את ועדת המשנה של הוועדה לקידום מעמד האישה, ועדת משנה למאבק בסחר בנשים ובזנות. להלן סמכויות הוועדה:

בחינת היקף וממדי תופעת סחר בנשים וזנות בנשים זרות ובנשים ישראליות בנושאים הבאים:

- א. מעקב ופיקוח אחר פעולות הממשלה וגורמיה, רשויות המדינה והארגונים החברתיים בטיפול בתופעת סחר בנשים וזנות ומיגורה.
- ב. בחינה ממוקדת של תנאי האחזקה והחקירה של קרבנות הסחר בנשים והזנות, תנאי הטיפול בקרבנות, מערך המניעה וההסברה.
- ג. בחינת המצב החוקי והתיקונים הנדרשים בחקיקה במאבק בסחר בנשים ובזנות.
- ד. חיזוק שיתוף הפעולה ברמה הלאומית וברמה הבינלאומית במאבק בסחר בנשים ובזנות.

ועדת המשנה לא תקיים את הישיבות שלה בזמן שהוועדה לקידום מעמד האישה מקיימת את הישיבות שלה. ועדת המשנה תדווח לוועדה לקידום מעמד האישה, אחת לחודשיים, בישיבות הוועדה לקידום מעמד האישה, על פעילותה במאבק בסחר בנשים ובזנות.

בראש הוועדה יעמוד חבר הכנסת דוד צור, שיהיה יו"ר ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות. חברי הוועדה יהיו: ח"כ שולי מועלם-רפאלי מהבית היהודי, ח"כ תמר זנדברג ממר"צ וחבר הכנסת חילק בר ממפלגת העבודה.

זאת ההצעה שלנו ואני מבקשת מכס להצביע. מי בעד?

הצבעה

בעד – רוב
נגד – אין
נמנעים – אין
ההצעה התקבלה.

היו"ר עליזה לביא:

הרבה הצלחה. אנחנו יוצאים לדרך משותפת. אתה מוביל נושא של סחר בנשים ובזנות. אנחנו מתמודדים עם בעיית הסחר בנשים ואנחנו צריכים לראות איך אנחנו משתפרים. הזנות בישראל עוסקת בקטינות וקטינים, זנות נשים. זה נושא קשה, כאוב. לא קיימים עדיין כל הכלים. צריך לשתף גם את הכלים הפרלמנטאריים ושיתוף עם גורמים בתוך החברה הישראלית ומחוצה לה.

לזכותך ייאמר שאמרת לי: עליזה, אני רוצה לקחת את הנושא הזה על עצמי. הנה קבלת. הרבה הצלחה בדרך המשותפת.

דוד צור:

תודה רבה על האמון, גם לך עליזה וגם לחברי הכנסת. אני שמח מאוד על התפקיד. אני רואה גם זכות וגם שליחות. בתפקידי הרבים, עוד טרם הגעתי לכאן, בהם פיקדתי על מחוז שבשטחו היה מרכז העיסוק בסחר וגם בתפקידי כמפקד משמר הגבול, ראיתי איך התופעה חודרת אלינו. ראיתי גם מה זה עושה כמפקד מחוז תל-אביב. הייתי גם ראש המטה המקצועי במשרד לביטחון פנים, גם שם הבנו עד כמה הנושא הזה אקוטי מאוד בעיני העולם. לצערי פה בארץ לקח זמן להטמיע זאת. אני חושב שהנושא הזה

משליך עלינו בהיבטים הבינלאומיים, אך בעיקר פנימה ברמה הערכית, ברמה הכי מוסרית ואנחנו חייבים לטפל בנושא הזה. אני יודע שמדובר בהיקף רחב של פעילות ואני בפירוש מתכוון להירתם לעניין הזה בתיאום מלא עם הוועדה הזאת. כפי שנאמר, גם נודיע מראש על ישיבה שנקיים ונשמח להשתתפות של חברי ועדת וגם להשתתפות של כלל חברי הוועדה וגם שלך, גברתי יושבת הראש. תודה על האמון.

2. תכנון ערים מגדרי**היו"ר עליזה לביא:**

אני מתכבדת לפתוח את הישיבה בעניין תכנון ערים מגדרי, לציון יום הסביבה שמתקיים בכנסת בוועדות השונות. זהו יום שמיועד להתבונן סביבנו, לראות איך מתקדמים, איך מקדמים, מה עוד לא קידמנו.

בוועדה שלנו אנחנו נרצה לבחון תכנון ערים וסביבה בכלל אבל עם חשיבה מגדרית. כשאנחנו מדברות על חשיבה מגדרית זה לנסות לחבוש את משקפי המגדר ולראות איך החיים שלנו, איך הרחוב, השכונה והקהילה, על המבנים והשימוש באתרים הקיימים, איך זה מסייע ומשרת גם בהיבט המגדרי.

אחת הדוגמאות הבולטות זאת תאורת רחוב. איפה יש תאורה? איפה אין תאורה? עד כמה התאורה משפיעה על מי בוחר ללכת באיזה רחובות. עד כמה בכלל יש את ההבנה הזאת של מה זה חרות מגדרית? מה הפירוש שלה? מה המשמעות שלה? איך גורמים לסביבה להיות נכונה יותר וראויה יותר?

ישנה חלוקה מסורתית של משפחה וילדים. נשים וילדים מבליים הרבה שעות ביחד. גם אבות, אבל נשים יותר, וזה בא לידי ביטוי על פי כל המחקרים והמדדים. איך אנחנו מסייעים לשמירה על אימהות בתוך מרחב החיים עם הילדים? על הצרכים שלהם?

כאם צעירה אני יכולה לדבר על הרמפות לעגלות. איך לא חשבו על זה קודם? לא מזמן הייתי בכנס של גוגל ונחשפתי ליוזמה מדהימה של גוגל. כמו שיש "ווייז" יש היום "ווייז" לאנשים עם מוגבלויות ואפשר לשרטט מהיציאה לבית עד ליעד, איפה כדאי לחנות? איפה יש רמפה? איזה מסעדות מונגשות? באיזה מסעדות יש שירותים לנכים. אדם מוגבל יכול לתכנן את צעדיו ולתכנן את המקום שבו הוא רוצה לבלות על פי שירותי ההנגשה.

איך אפשר לעשות את זה יותר נוח וידידותי לנשים? למשל, לתכנן מסלול נסיעה עם התינוק. למה לא לחשוב על זה מראש? למה לא לחשוב על זה בכל המקומות ובכל הערים.

איך מטמיעים חשיבה מגדרית ועד כמה הנושא הזה חשוב לכולנו, החברה, כבודדים? על זה נרצה לשמוע כאן וללמוד ולנסות לראות איך בעזרת מודעות אבל גם בכלים שעומדים לרשות הבית הזה, נוכל לעשות את החיים של כולנו הרבה יותר נוחים והרבה יותר טובים.

חברי הכנסת דב חנין וניצן הורוביץ, שיזמו את היום הזה בכנסת, במידה והם ייכנסו, נשמח שישתתפו.

כמנהגנו אני רוצה לפתוח בדמות של אישה. מי שתציג בפנינו את הדמות היום זאת פרופסור ארזה צ'רצ'מן.

ארזה צ'רצ'מן:

אני רק רוצה להעיר לגבי מה שאמרת. אתמול סטודנטית שלי סיפרה לנו כשהיא מנסה לנסוע באוטובוס עם עגלת תינוק, מתברר שקשה מאוד להעלות את העגלה אבל גם צריך לשלם.

היו"ר עליזה לביא:

רק אם היא פתוחה. יש יזמת חקיקה בעניין. הנה דוגמה חיה לכנסת פמיניסטית שחושבת גם על עגלות ילדים.

ארזה צ'רצ'מן:

חלק מכם לא יתפלאו כשאני אציג את האישה שאני בחרתי לדבר עליה. רחל אלטרמן היא פרופסור מן המניין ומחזיקת קתדרה על-שם עזריאלי לארכיטקטורה, תכנון ערים בפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים בטכניון.

היא בעלת תואר דוקטור בתכנון ערים ותואר ראשון במשפטים מאוניברסיטת תל-אביב. פרופסור אלתרמן מוכרת כבת סמכה במחקריה ההשוואתיים הבינלאומיים אודות מדיניות המקרקעין, מוסדות תכנון, דיני תכנון ובנייה ומדיניות דיור. אלה נושאים שהם מאוד רלוונטיים אצלנו.

היא הנשיאה המייסדת של האגודה האקדמית הבינלאומית לתכנון ומשפט ומקרקעין וזכתה בתואר חברה לשם כבוד מאת איגוד האוניברסיטאות לתכנון ערים באירופה. בישראל היא זכתה בפרס האקדמיה הלאומית על-שם לנדאו ובתור יקירת התכנון מאת איגוד המתכננים בישראל.

רחל מלווה את הכנסת בחקיקה בנושא תכנון ובנייה והיתה חברה במועצה הארצית לתכנון ובנייה ובוועדת המשנה לעררים מטעם הטכניון.

פרסומיה מצוטטים תכופות על-ידי בתי המשפט בארץ. היא משמשת כיועצת עבור האו"ם, הבנק העולמי וה-OECD.

רציני גם לציין שהטכניון היה האוניברסיטה הראשונה בארץ שמינה יועצת לנשיא למעמד האישה, ורחל מילאה את התפקיד הזה במשך מספר שנים. גם אני הייתי בו מספר שני. אנחנו גאים בזה שהטכניון היה ראשון.

הטכנולוגיה לא עובדת. אתם מכירים את המצב הזה, נכון? נתנו לי מספר דקות מצומצם. באופן כללי אני עושה מה שאומרים לי.

אני הולכת לדבר על ההקשר בנושא של תכנון, שאחר-כך אני אכניס לשם את הנושא של הנשים. אני אסביר למה אני חושבת שצריך לדבר על נשים בנפרד מקבוצות אחרות. אני בכלל חושבת שצריך לדבר על קבוצות באוכלוסייה בצורה שונה. אני מלמדת קורס שנקרא "תכנון עבור ילדים" ואני מדברת גם על כל מיני קבוצות שונות שיש להם צרכים שונים ושצריך לתכנן את הסביבה בצורה שמתאימה להם.

אבל היום אנחנו מדברים ומדברות על נשים. הדבר הראשון שאני רוצה לציין זה שהמטרה הבסיסית של תכנון הסביבה הפיזית או תכנון מרחבי, היא ליצור סביבה ותנאים המאפשרים לכל אחד ואחד להשיג רמה מרבית של איכות חיים על-פי ההגדרה שלהם. זאת אומרת, איכות חיים זה לא משהו כללי, אותו דבר לכולם, בהתחשב באילוצים אישיים, חברתיים, כלכליים וסביבתיים קיימים. זאת אומרת, אני לא יכולה לקבל את כל מה שאני רוצה כי אני צריכה להתחשב בכל האילוצים האחרים שכוללים גם בני אדם אחרים ומה שהם רוצים ומבלי לפגוע באיכות החיים של אחרים בדור הזה ובדורות הבאים. אני מקווה שאתם רואים שבעצם אפשר לפתח את זה לפיתוח בר קיימא או לקיימות, הניסוח הזה.

ההגדרה של איכות חיים זה הערכה סובייקטיבית של הפרט את המידה שבו הצרכים שלה או שלו בתחומי החיים השונים באים על סיפוקם. כל אחד ואחד מכם, כשאין לכם מה לעשות, אתם יכולים לקחת את השקופית הבאה, שמפרטת את כל התחומים השונים שיכולים להיות רלוונטיים לאיכות החיים שלנו. יכול להיות שיש פה דברים שהם לא רלוונטיים. נניח, יש לנו פה נשים וגברים בגילאים שונים. הצעירים יש להם דברים מסוימים שמעניין אותם, הזקנים דברים אחרים. זאת רשימה ארוכה מאוד. כל אחד מאיתנו, כשהוא או היא מנסים לחשוב מה זה איכות חיים בשבילי, אני צריכה להגיד איפה יש בעיה, מה כבר יש לי וכדומה.

הנקודה היא, שאם אני אומרת שאיכות חיים זה משהו שונה לכל אחד, אז אתם יכולים להגיד לי: סליחה, אז מה את רוצה מאיתנו? אנחנו פה לא יכולים לדבר על כל אחד בנפרד, אז מה אנחנו צריכים לעשות אם אנחנו עוסקים בתכנון? הנקודה היא שאנחנו יכולים לזהות קבוצות שונות של אנשים שלהם יש דברים משותפים. אז אנחנו מדברים על נשים כקבוצה, על אף שאנחנו יודעים שבתוך הקבוצה הזאת יש מגוון, יש הטרוגניות ויש שונות, אבל בכל זאת, יש דברים משותפים. אני אראה לך מה אני רואה כדברים משותפים להם.

המטרות והאינטרסים של הקבוצות האלה יכולים להיות סותרים. לא בהכרח אנחנו רוצים אותו דבר. אני תמיד נותנת את הדוגמה של הסתירה בין האינטרסים של קבוצות שונות, של ההבדל בין אנשים שהם הולכי רגל לבין אנשים שנוסעים ברכב. אנחנו יודעים שיש בעיה הרבה פעמים. אני לא יודעת מאיזה ערים אתם, אבל בעיר שלי חיפה יש סתירה בין הדברים האלה. זאת אומרת, לעיתים קרובות ההעדפה היא לטפל באינטרסים ובצרכים של נוסעי המכוניות על פני הולכי הרגל.

דבר נוסף שבתכנון מאוד חשוב להבין שזה שאין בהכרח פיתרון פשוט. עוד יותר חשוב להבין זה שאף פעם אין פיתרון אחד ויחיד אפשרי. לכל נושא תכנוני יש חלופות. אם אתם נמצאים במצב שבו אתם

מדברים עם מתכננים, עם ארכיטקטים והם מביאים לכם משהו ואומרים שזה הדבר הכי טוב בעולם ולא יכול להיות משהו יותר טוב, אני מיפה את כוחכם להגיד להם שארזה צ'רצ'מן אמרה שזה לא נכון, תמיד יש חלופות.

היו"ר עליזה לביא:

אני מצטטת אותך הרבה פעמים וסוף סוף אני מקשיבה לך.

ארזה צ'רצ'מן:

האתגר הוא למצוא איזון הולם וצודק בין מטרות ואינטרסים אלה. הבעיה היא איך להגדיר מהו איזון הולם וצודק. אני לא יודעת וזה בטח שלא אותו דבר בכל מצב. השאלה היא מי קובע הגדרה זאת? אני אדבר קצת יותר מאוחר על זה.

אני לא אדבר על הנתונים האלה אבל אני מביאה אותם כי רוב האנשים לא מכירים את הנתונים האלה. אף פעם אי-אפשר לדבר על כולם. אין מצב שכולם הם אותו דבר, תמיד יש שונות. פה אני הבאתי שונות בדברים מסוימים שיכולים להיות גם רלוונטיים לתכנון ולדברים אחרים ושחשוב מאוד להבין את השונות הזאת. כל העניין הזה עם התקציב וכדומה, אתם יכולים להסתכל איפה אתם מבחינת ההכנסה החודשית הממוצעת והאם אתם חושבים שאתם במעמד בינוני או לא.

קצת הגדרות.

ההגדרה של תכנון זה תהליך קבלת החלטות ביחס לעתיד. זה מה שאנחנו עושים כשאנחנו מתכננים. אבל, תכנון חברתי, אפשר להתייחס אליו כתהליך השואף להתאים את החלטות המתקבלות לצרכים ולמאויים של האוכלוסייה הרלוונטית למקום או לנושא, והבוחן את השפעות האפשריות של החלטות אלה. זה דבר שצריך לעשות ולא נעשה. במיוחד, לדוגמא, משרד האוצר איננו בודק את ההשלכות של החלטות או רעיונות שהם מציעים, מה ההשלכות עבור קבוצות שונות של האוכלוסייה. הם לא בודקים את זה.

תכנון מרחבי – מדיניות ציבורית - - -

היו"ר עליזה לביא:

את יכולה לתת דוגמה?

ארזה צ'רצ'מן:

בואי ניקח את העלאת המע"מ.

היו"ר עליזה לביא:

חשיבה מגדרית של התקציב. הקדשנו ישיבה לעניין.

ארזה צ'רצ'מן:

אני מדברת על חשיבה חברתית באופן כללי. אנחנו מדברים על נשים היום אבל זה נכון לגבי כולם.

תכנון מרחבי – מדיניות ציבורית שמטרתה לכוון את צורות הפיתוח או השימור של אזורים שונים במדינה. לגבי נושאים של דיור, למשל, שהמדינה מחפשת בכל מקום ובכל דרך פיתרונות לבעיית הדיור, אבל הם לא חושבים מה יהיו ההשלכות של ויתור על דיור ציבורי על אנשים שאין להם כסף? מה אחוז האנשים העניים שיש במדינת ישראל כרגע.

לגבי תכנון סטטוטורי, אני מדלגת.

הנחות בסיסיות: תכנון מרחבי משפיע באופן משמעותי על איכות החיים של התושבים ועל צדק חברתי וסביבתי. אחד הדברים שמאוד חשוב שאנשים יבינו זה עד כמה זה משפיע עליהם. אם הם יבינו אז הם אולי הם יהיו עוד יותר פעילים בניסיונות להשפיע על החלטות לגבי תכנון, שהמועצה של העירייה מקבלת או הרשויות היותר גבוהות. שיקולים חברתיים אינם תופסים מקום ראוי בתכנון מרחבי.

הגדרה של מגדר, אני יכולה להניח שאתם כולכם יודעים ואני לא צריכה להגיד את זה עוד פעם.

מגדר, זאת מילה חדשה. מישהו יודע מי המציא אותה?

היו"ר עליזה לביא:

כמה פרופסוריות בראשות פרופסור דפנה יזרעאלי. לקח להן כמה שנים לשכנע את האקדמיה לקבל את זה. הם הזכירו שיש ג'נדר ויש סקס, וכל מה שקשור למעטפת התרבותית של ההבדלים בין גברים לנשים, לא היה קל. נדרשה פה באמת גם סבלנות וגם שכנוע בעבודה משותפת של פרופ' פרידמן ופרופ' דפנה יזרעאלי זכרה לברכה, מורתי האהובה. הן כותבות בספר שלהן כמה זמן נדרש מהן עד שהן הצליחו לשכנע את האקדמיה.

אני יכולה להגיד לך שבשנת 1997, כאשר כתבתי את התזה על איך עושים חדשות בישראל והשתמשתי בפעם הראשונה במילה מגדר – אני לא אגיד את שם הבודק, לימים פרופסורית מאוד מוכרת, כתבה לי: מה זה מגדר? מאז השתנו דברים

ארזה צ'רצ'מן:

יופי, עכשיו למדתי משהו חדש.

מאפיינים המשותפים לשני המגדרים, יש כאלה דברים. אלה הם תהליכים ביולוגיים ופיסיולוגיים בסיסיים, שהם משותפים לכל בני האדם, גם לנשים וגם לגברים. יש גם דברים שהם שונים, אבל באופן בסיסי אנחנו עם עיניים, אוזניים וכדומה אותו דבר.

דבר שני. תהליכים פסיכולוגיים בסיסיים. האופן שבו אנחנו לומדים דברים, האופן שבו אנחנו זוכרים וכדומה, אלה תהליכים בסיסיים שהם משותפים לשני המגדרים.

דבר נוסף שיש לחלק קטן יותר מהאנשים, יש לנו תרבות משותפת. אנחנו בחדר הזה, אני לא יודעת עד כמה יש לנו תרבות משותפת כי אני לא מכירה אתכם. אנחנו כולנו ישראלים, אנחנו דוברי עברית, אנחנו יושבים על כיסאות בצורה מסוימת.

הדבר האחרון הוא שיש לנו לפעמים סביבה פיסית משותפת, כמו היום.

יש גורמים העשויים להבחין בין נשים. אני רוצה להראות שיש נשים וגברים די דומים, למרות שיש שונות ביניהם, לא בהקשר המגדרי בהכרח. יש גורמים שעשויים להבחין בין נשים. לא בהכרח יש לי דברים מסוימים משותפים עם נשים ולא עם גברים. זאת רשימה של זה. למשל, יכול להיות שיש לי יותר משותף עם אנשים מאותה דת מאשר עם נשים אחרות. זה יכול להיות. יכול להיות שמבחינת הבריאות שלי, יש לי יותר משותף עם גברים שיש להם אותם בעיות מאשר עם נשים שאין להן את הבעיות האלה. לא בכל דבר יש לנשים משותף עם כל הנשים האחרות.

אבל, יש כן גורמים שהם משותפים לנשים. דבר אחד הוא שקיימות מערכות ביולוגיות המובחנות על-פי מין. הדבר המדהים הוא שעד לפני 40-50 שנה הרופאים התעלמו מזה, ממש התעלמו מההבדלים הביולוגיים שיש בין נשים וגברים. הם ידעו שיש הבדל ביניהם אבל הם הניחו שגברים ונשים הם אותו דבר. לכולם יש לב. היום אנחנו יודעים שהלב הוא לא בדיוק אותו דבר.

דב חנין:

השוני הוא לא רק בין גברים ונשים. מסתבר שיש בני אדם שאין אצלם כל-כך לב.

ארזה צ'רצ'מן:

זה כבר סוג אחר של התייחסות. אמרתי שזה לא כולם.

היו"ר עליזה לביא:

אבל ההנחה היתה שבאמת הלב של הגבר הוא הלב הקיים. לגברים היה קודם התקפי לב ואז בניתוחי הנשים הראשונים, הרופאים מגלים שהכלים לא מתאימים.

ארזה צ'רצ'מן:

היום גם אומרים שהסימנים לאפשרות של התקפת לב הם שונים אצל גברים ונשים. בגלל שלימדו אותנו שיש סימנים מסוג מסוים, הנשים לא חובות את הסימנים האלה ואז הן מגיעות יותר מאוחר לבית החולים ואחר-כך הבעיה היא יותר קשה מאשר לגברים.

דבר שני שהוא משותף באופן כללי לכל הנשים, זה היכולת להרות וללדת. אבל, אחד הדברים שאנחנו טוענים היום זה שזה לא כל-כך חשוב. לא בגלל זה צריך לשנות את היחס כלפי נשים מבחינת תעסוקה או כל מיני דברים אחרים.

הנקודה השלישית שהיא מאוד חשובה, זה הגדרת תפקידן העיקרי כזיהוי עם הבית והאחריות עליו. אני מצטערת להגיד לכם שגם אם זה לא מתאים לחיים שלכם, זה עדיין נכון. זה לא משתנה ואם זה משתנה זה משתנה באחוזים קטנים מאוד. את זה מוצאים במחקרים שעשינו פה ובמחקרים שנעשו בארצות מערביות אחרות. מוצאים שגם הנשים עצמן וגם הגברים וגם החברה מגדירה את התפקיד העיקרי של אישה כזיהוי עם הבית והאחריות עליו. לזה יש השלכות משמעותיות מבחינת תכנון. נורמות התנהגות המשויות על-פי מין, מה מותר לנו ללבוש ואיפה מותר לנו להיות ואיך אנחנו צריכות לשבת.

יחס החברה אלינו כקבוצה. היחס של החברה אל נשים הוא שלא צריך לשלם להן כל-כך הרבה בעד אותה עבודה. זה כך במדינת ישראל ובכל מיני מקומות אחרות. הוספתי גם את הנקודה של היקף העוני כי חשוב להבין ולזכור שאחוז הנשים העניות הוא הרבה יותר גבוה מאחוז הגברים העניים.

היו"ר עליזה לביא:

זה גם בגלל סעיף 3 שהגדרת, משום שהן אחראיות על המשפחה והילדים.

ארזה צ'רצ'מן:

גם בגלל הנורמות והיחס והכול ביחד.

הנקודה האחרונה היא הסיכוי לאלימות נגדן. אני מסרבת לנסח את זה בצורה שכאילו אומרת שאנחנו חלשות יותר ולכן אנחנו פגיעות יותר. הבעיה היא הבעיה של הסיכוי לאלימות מצד כל מיני אנשים.

אני רוצה לספר לכם, ואני מניחה שזה נכון. בשנות השישים היתה פתאום עלייה במספר הנשים שהותקפו במרחב הציבורי. מישהו גאון הציע שמה שצריך לעשות זה לקבוע כלל שאחרי תשע או עשר, נשים לא יצאו החוצה מהבית ואז לא יתקפו אותן. גולדה מאיר, שלא היתה פמיניסטית, אבל אז היתה ראש הממשלה. כשהיא שמעה את זה, בפעם הראשונה שהיא אמרה משהו פמיניסטי: סליחה, שהגברים לא יצאו החוצה, מה פתאום שהנשים לא תצאנה החוצה.

הנחות ביחס לקשר בין נשים לסביבה. הנחה זה משהו שאנחנו לא בודקים. השערה אנחנו בודקים, הנחה לא בודקים. ההנחה היא שהסביבה איננה מתאימה לצרכים של הנשים. הסביבה מתאימה הרבה יותר לצרכים של גברים. מצב זה נוצר בגלל שגברים הם אלה שיוצרים את הסביבה ומגדירים אותה. גברים יכולים לעשות כך מפני שהחברה היא חברה פטריארכאלית. אלה הנחות גדולות מאוד. אם מישהו רוצה לבדוק אותם, בבקשה.

בקורסים שאני מלמדת ומדברת על הדברים האלה, הבחורים אומרים: למה את לא מדברת גם על מה שטוב או לא טוב לגברים? יש לי שתי תשובות. תשובה אחת היא שאין מחקרים על זה. אולי אפשר לחשוב שאין מחקרים מפני שהגברים לא חושבים שיש בעיה? הרי עושים מחקרים. עשו מחקרים על נשים מפני שהיו נשים שהרגישו שיש בעיה ורצו להבין את הבעיה כדי לפתור אותה.

הבעיה השנייה שאני אומרת להם, אם זה מעניין אותם, שיעשו מחקרים על גברים ואני אשמח.

היו"ר עליזה לביא:

אנחנו רוצים דוגמאות קצת יותר מוחשיות.

ארזה צ'רצ'מן:

אני מרגישה צורך לתת בסיס יותר תיאורטי.

אתם זוכרים שיש הבדלים בין קבוצות וצריך להגדיר מהו איזון הולם וצודק. השאלה היא, מי קובע הגדרה זאת? היום התשובה של הרבה אנשים לשאלה היא שצריך להיות שיתוף הציבור בתהליכי קבלת החלטות. פה אנחנו מגיעים לתכנון מפני שאני, נשים וגברים אחרים, אומרים שצריך להיות שיתוף הציבור.

היו"ר עליזה לביא:

אני מבקשת להתמקד בנושא. האצתי בכך כי אנחנו רוצים לשמוע את האינפוט שלך בנושא שאנחנו דנים היום בוועדה.

ארזה צ'רצ'מן:

בסדר.

שיתוף הציבור זה משהו שאני עוסקת בו מ-1978.

תעברו לדף שמדבר על ההשלכות עבור תכנון עירוני. דבר אחד זה שמבחינת הצרכים של נשים, עדיף שהיישובים והשכונות יהיו בצפיפות גדולה יחסית. אל תשאלו אותי מה זאת צפיפות גבוהה כי אני לא יכולה כל-כך להגיד כי זה לא משהו חד משמעי. למה? תלכו אחורנית ותראו שיש פה רשימה שלמה של יתרונות אפשריים של צפיפות מגורים אובייקטיבית גבוהה יחסית.

למקרה שיש פה אנשים שלא יודעים, הצפיפות שאני מדברת עליה כרגע נמדדת על-ידי מספר יחידות הדיור פר דונם. זה אצלנו, במקומות אחרים משתמשים במשהו אחר. צפיפות מגורים אובייקטיבית גבוהה יחסית מאפשרת מגוון איכותי של משאבי דיור, שירותים, תעסוקה, תרבות, מסחר, שטחים פתוחים, אנשים וחוויות. זה לא משהו שאפשר להשיג במקום קטן עם צפיפות נמוכה. זה רק אפשרי ביישובים גדולים יותר יחסית עם צפיפות מגורים גבוהה.

למה המגוון חשוב? המגוון חשוב מפני שיש שונות בינינו. גם בין האנשים יש שונות. אם אני גרה במקום שיש מגוון של נשים, מגוון של הרצאות, מגוון של תחבורה, מגוון תיאטרון וקונצרטים, אני יכולה לבחור מה שאני רוצה, מה שמתאים לי.

הנקודה השנייה, האפשרות לעירוב שימוש קרקע. זה אחד הדברים שהיום מקדמים בתור דבר חיובי. במקומות שאנחנו גרים, זה לא יהיה רק בניינים. מי שקרא את הספר של בני פרידן, היא דיברה על מקומות שלא היה עירוב שימוש קרקע בכלל. היו בתים חד משפחתיים ושום דבר אחר. יש הרבה מקומות בארצות הברית, שבמקומות כאלה אסור גם גני ילדים ולא שום דבר מלבד הבתים האלה. מי שגרה במקום כזה שיש רק בתים אחרים, לא קרובים כל-כך אחד לשני, כדי להגיע למשהו אחר, כדי לקנות חלב, כדי לשלוח את הילדים לקנות חלק, אי-אפשר. המרחקים כל-כך גדולים שהם לא יכולים לעבור את זה.

היו"ר עליזה לביא:

יש עוד שתי דקות.

ארזה צ'רצ'מן:

אפשרות למספר רב של דברים במרחק הליכה ברגל או נסיעה באופניים, אפשרות למערכת תחבורה ציבורית נגישה, נוחה, זולה ותדירה. אי-אפשר במקום קטן עם צפיפות נמוכה.

תרומה לאיכות הסביבה וניצול יעיל של משאב הקרקע, שזה דבר שהוא מאוד חשוב בשבילנו.

השלכות מעבר לצפיפות: מיקום של שירותים החשובים לחיי היום יום קרוב ככל האפשר לבתי המגורים. אם אתם גרים ביישוב שיש בו צפיפות גבוהה יחסית – הבת שלי גרה בהוד השרון. הוד השרון זה לא מקום עם צפיפות מאוד גבוהה, אבל הוא מתוכנן בצורה כזאת שהילדים הולכים לבית הספר לבד, הילדים הולכים לקולנוע, לחברים ולחוגים לבד.

פה יש לי בעיה מפני שאני מדברת מנקודת מבט של האישה, מה זה תורם לה שהילדים יכולים לעשות את הדברים לבד. זה אומר שאני לא צריכה להסיע אותם. זה משחרר אותי אולי לעבוד שעות רבות יותר, אולי לעבוד במרחק גדול יותר ואולי לנוח וזמן לקרוא.

יש נשים שאומרות לי: כשאת מדברת כך, בעצם את מקבלת את המצב הנוכחי ולא מנסה לשנות אותו. התשובה שלי לטיעון הזה הוא שאם אני מדברת כארזה, כבת אדם, מותר לי לנסות לשנות את החברה. בתור אשת מקצוע, אני לא חושבת שיש לי זכות לנסות לשנות את החברה מפני שאני לא יודעת מה טוב לכם.

ורד סוויד:

אבל בראייה בתכנון לעתיד, כשבונים עיר או שכונה ויש תכנון לעוד 10 או 20 שנה, השאיפה היא שבעוד 20 שנה 50% מהגברים יהיו בגן או בבית הספר בלקיחת הילדים.

ארזה צ'רצ'מן:

ביום שישי הם כבר לוקחים את הילדים.

מה שאני מציגה כאן זה תוצאה של כל מיני מחקרים ועבודות של נשים. אנחנו חושבות שזה עדיף. אבל אני מצטערת, אני לא יכולה לצפות שבהכרח כל אחד במדינה יחשוב שזה עדיף. אני יכולה לנסות לשכנע, להיות פעילה בשדולת הנשים או בכל מיני ארגונים אחרים ולנסות לשכנע את הנשים ואת הגברים שזה עדיף. אבל, בכל זאת, אנחנו חיים בדמוקרטיה ויש אפשרות לכל אחד לבחור.

היו"ר עליזה לביא:

תודה רבה.

רשות הדיבור למאיה פרנקפורט מעמותת במקום.

מאיה פרנקפורט:

שלום, אני מעמותת במקום. אנחנו עמותה של מתכננות ואדריכליות שמסייעות לקהילות בתחום התכנון. ההקדמה הזאת היתה נפלאה בשביל להביא דוגמאות מהשטח מהקהילות שעבדנו איתן.

אני אמשיך עם מה שארזה סיימה, עם התפיסה שהשתתפות הציבור בתכנון היא מהותית והיא צריכה להיות חלק מכל תכנון. אנחנו פועלות לקידום הנושא הזה. התכנון לא יכול לבוא מלמעלה ולהיכפות על הקהילות אלא צריך לשקף את הצרכים של הקהילות שאנחנו עובדים איתן.

אני אביא כמה דוגמאות. אני חושבת שמה שאמרת זה בדיוק הדילמה. האם תכנון צריך להיות מחנך? להציג איזה שינוי של תפיסת העולם שלנו איך צריך להתייחס לנשים? או, שתכנון צריך לשקף את המציאות? או, משהו באמצע, להיענות לצרכים הקיימים ולספק איזו חשיבה וראייה לעתיד.

אנחנו מנסות לקחת את דרך האמצע. כשאנחנו עובדות עם קהילות שנפגעות בתחום התכנון. בד"כ אנחנו פונות אליהם או הם פונים אלינו ואז אנחנו יושבים איתם וחושבים על הצרכים שלהם. לרוב אנחנו נפגשים עם קבוצות גברים או קבוצות מעורבות. בקהילות שהן מסורתיות יותר אנחנו מתעקשות לפגוש גם קבוצות נשים.

תמי סלע:

העמותה שלכם היא של נשים בלבד? האם אתן שמות לב רק לצרכים המגדריים של הנשים?

מאיה פרנקפורט:

לא. אנחנו שמות דגש על שיתוף הציבור כולו בתכנון. הסדנאות שלנו מיועדות לכלל הציבור בקהלים מעורבים. כאשר זאת קהילה שמראש מגיעים רק גברים לסדנאות התכנון, אנחנו עושות את מרב המאמצים כדי לפגוש גם נשים.

תמי סלע:

זה מצליח?

מאיה פרנקפורטר:

כן. יש לנו 3 מתודות לפגישה עם נשים. אנחנו מגיעות לקבוצות נשים שקיימות ופעילות. בדרך-כלל זה מצריך עבודה מקדימה של פגישה עם גברים ורכישת אמון מצד הגברים. במפגשים הראשונים הגברים אומרים שלא צריך שהנשים יבואו, הם מייצגים גם את העמדה שלהן ונשים לא מבינות בדברים האלה. לאט לאט, אחרי שנוצר אמון עם הגברים והם רואים שהמידע שאנחנו מספקות הכרחי לכלל האוכלוסייה הם משתפים פעולה ואפשר לעשות סדנאות גם לנשים. אפשר לעשות זאת בקבוצות קיימות או בקבוצות של נשים שמוכנים לשבת יחד.

יש לנו אופציה של פגישות פרטניות עם נשים בביתן, לשבת איתן ולדבר איתן.

הגישה השלישית היא מחקר אנתרופולוגי. בעמותה שלנו יש גם אנתרופולוגית שנכנסת לקהילה מסוימת, שוהה בה זמן מסוים, ותוך כדי המגורים והשהייה באזור היא יכולה לקבל את הפרספקטיבה גם של הגברים וגם של הנשים, מתוך ההשתתפות שלה בחוויות של הקהילה.

אני אתן כמה דוגמאות ספציפיות. למשל, באבו תלול, שזה ישוב בדואי בנגב. הוא עבר תהליך של הכרה ואנחנו נכנסנו ועשינו סדנאות עם הגברים. אחרי שנוצר אמון, הצלחנו גם לעשות סדנאות לנשים. זה היה בלתי אפשרי להביא את הנשים מהמתחמים המשפחתיים השונים למפגש אחד, כך שהתקיימו במקביל כמה פגישות לנשים במתחמים המשפחתיים. עלו שם דברים מאוד חשובים. אלה דברים שהיו גם במצגת שלך לגבי נגישות ולגבי עירוב שימושים. היו גם הבדלים מבחינת הגיל. הנשים הצעירות היה להן יותר חשוב שיהיה קרוב למקבץ המשפחתי מרכז עם עירוב שימוש, גם מסחר, גם שירותים, גם בית ספר. הנשים המבוגרות יותר שימרו יותר את הגישה המסורתית שהנשים לא יכולות להתרחק מהמתחם המשפחתי. היה להן מאוד חשוב לדבר על בית ספר לנערות, כי באיזה שלב נערות הפסיקו ללכת לבית הספר כי זה הצריך אותן לקחת תחבורה ציבורית ולהיות יותר מידי במרחב הציבורי ולכן הן הפסיקו ללמוד. הבקשה היתה לעשות בית ספר לבנות בתוך תחומי הישוב, כדי שבנות לא יצטרכו להפסיק ללמוד.

תמי סלע:

האם התהליך הזה השפיע על התכנון?

מאיה פרנקפורטר:

עדיין לא.

תמי סלע:

האם יש דוגמה של מקרה שבאמת הסדנאות או האינפוט שקיבלתם מהנשים השפיע בשטח?

מאיה פרנקפורטר:

אני מביאה חומר שהוא יחסית מהשנים האחרונות ואלה תהליכים מאוד ארוכים. אני יכולה להביא את הדוגמה של עיסו ואייה שבסופו של דבר הגענו לתכנית שהיא מאוד מפורט ומקיפה. הגשנו אותה לעירייה ועכשיו העירייה לקחה על עצמה לתכנן בעיסויה. יצאנו מהתמונה אבל כן הגשנו תכנית שלקחה בחשבון גם צרכים של נשים. למשל, אנשים אמרו שבגלל הצפיפות הגדולה, הן צריכות להיות מכוסות גם בתוך ביתן כי השכנים יכולים להשקיף לתוך הבית. אפילו בתוך הבית הפרטי הן לא יכולות להוריד את כיסוי הראש. לכן צריך לחשוב על פחות צפיפות אבל זאת צפיפות ממש קיצונית.

גם הגנים הציבוריים צריכים להיות בתוך השכונות. לנשים יהיה מאוד קשה להגיע לאיזה פארק ציבורי שמרוחק מהבתים שלהן והוא מרכזי יותר. אז לעשות גינות כיס אבל שלא יהיו בהם פינות מסתור. המרחבים שנשים משתמשות בהם יהיו חשופים לעיני כל ולא נסתרים מעיני המשפחה.

ורד סויד:

יש פה סתירה בין צרכי התושבים לבין צרכי נשים בראייה מגדרית. בית ספר נפרד הוא טוב לגברים, לא לנשים.

היו"ר עליזה לביא:

נכון שאני כבר סבתא אבל אני זוכרת שלא היה לי איפה להניק. בבתי קפה מניקים בחוץ ובקניונים היום יש חדרי הנקה, כי מישו חשב על זה. באוניברסיטה אני רואה סטודנטיות מניקות בכל מיני מקומות. לא פעם נתתי את המשרד שלי לבנות. היום באוניברסיטה יש חדר מאוד יפה. כלומר, אפשר לשנות, צריך להיות מעורבים. קודם כל, עצם העובדה שהמחלקות באוניברסיטה השתנו. במחלקה לאדריכלות יש נשים. לא תמיד זה היה. הידע, ההבנה, המעורבות – תכף נעבור ליעל שהיא אדריכלית העיר בית שמש ונוכל לשמוע על הטמעה ועל הבנה של חשיבה מגדרית.

גם אם את לא רואה את ההשפעה במקומות הרחבים, אבל כל אחת מאיתנו שייכת לאיזו קהילה והיא יכולה בהחלט לפעול, לקדם ולעשות. העובדה שאין גנון בכנסת. אפשר להסתכל על בעיניים של הנצחה, אבל אם היה פה גנון – יש היום הרבה חברות כנסת שיש להן תינוקות. יש עובדות בבית הזה שיש להן תינוקות.

מאיה פרנקפורטר:

זה בדיוק מה שרציתי לומר. התפר הדק הזה שבין שימור לשינוי, באיזה מקום אנשים אמרו שהתכנון הזה לא משנה את התפיסה המגדרית אבל הוא כן מרחיב את צעדיהן. הוא כן מאפשר להן להרחיב את המרחב הציבורי שלהן. זה אולי בקטן, אולי קרוב לבית בהתחשב במגבלות, אבל זה כן הרחבה של המרחב הציבורי שהוא מאוד מצומצם.

היו"ר עליזה לביא:

תודה יעל.

הייתי רוצה למקד אתכן ולבקש שתתייחסו גם למקום שבו נערך הדיון וזה בכנסת. איך אנחנו כאן יכולים לרתום את הכלים שעומדים לרשותנו כדי לקדם את הנושא שלנו.

יעל, אדריכלית העיר בית שמש, בבקשה.

יעל היימן:

בוקר טוב לכולם.

קודם כל אני רוצה לומר שארזה היתה המנחה שלי בתואר השני. אני לא ידעתי שהיא תדבר כאן אבל לי זה מאוד נעים. באמת כל מה שהיא אמרה מתקשר.

בעצם בית שמש מתייחסת בתכנון לאוכלוסיות שונות. כל הזמן אנחנו מנסים להתאים בתכנון את הראייה של התפיסה השונה בין האוכלוסיות, לתכנון השונה שצריך להיות בין השכונות השונות. כיום אנחנו תכננו 14,000 יחידות דיור עבור מגזר חרדי. הדרישה של הבחנה בין המינים היא דרישה מאוד מאוד חשובה במגזר החרדי ויש לה השפעות על התכנון.

בשכונות החדשות אנחנו התייחסנו גם לנושא הצפיפות, כמו שארזה ציינה, אבל לא בהתייחסות של יחידות דיור לדונם אלא בהתייחסות של מספר אנשים לדונם. אנחנו מדברים על מגזר חרדי. יחידת דיור היא גדולה, משק הבית מאוד גדול. אם הממוצע של משרד הפנים מדבר על 5.5 נפשות במגזר החרדי, המציאות מדברת בשכונות הקיימות 20 שנה על 7.5 נפשות. אנחנו לא יכולים להתייחס ל-5.5. במגזר הכללי הממוצע עומד על 3.2 ואצלנו זה 4. יש פער של פי 2 במספר הנפשות שחיות. אם אני לוקחת שכונה של 1,000 יחידות דיור במגזר הכללי יש לנו 4,000 נפשות ו-8,000 באוכלוסייה החרדית. אנחנו מדברים על 6,000 ילדים לעומת 2,000 ילדים. אני מדברת על 120 כיתות בשכונה של מגזר חרדי, לעומת 60 כיתות בגזר הכללי. הדברים האלה הם משמעותיים בתכנון ואני חייבת לקחת אותם בחשבון.

כמובן שיש התייחסות בנושא הזה של המרחב הציבורי לנשים. אנחנו גם מתייחסים למוסדות חינוך. מוסדות חינוך לבנות הם מוסדות שקולטים את כל המגזרים החרדיים. לעומת זאת, בבנים, מוסדות

החינוך מתפצלים לתלמוד תורה חסידי, תלמוד תורה ליטאי ותלמוד תורה ספרדי. אצל הבנות אנחנו מתייחסים לכלל האוכלוסייה והבנות לומדות יחד.

היו"ר עליזה לביא:

אבל יש את החלוקה של ספרדיות ואשכנזיות, לא?

על היימן:

יש, אבל לא כל-כך. גם בבתי ספר "בית יעקב" הרגילים יש אחוז של ספרדים שנכנס. נכון שהם יכולים להגביל ל-35% - - -

היו"ר עליזה לביא:

אנחנו מכירים מציאות אחרת.

על היימן:

אנחנו יודעים על כל מיני, אבל אני מדברת על "בית יעקב" החינוך העצמאי. נכון שפותחים גם בתי ספר של "מעין החינוך התורני", אבל אני מדברת באופן כללי על מגזרים שמתאחדים בו בנות. לכן קודם נבנה בית ספר לבנות ואחר-כך נגיש בקשות לבנים. נכון מבחינת המשאבים לא לבנות דברים קטנים אלא לבנות משהו אחד גדול. מבחינת החלוקה של המשאבים העירוניים זה נכון.

מבחינת התעסוקה. הרבה תעסוקה לנשים היא בתוך הבתים. אנחנו ניתן בתכניות אפשרויות. אם יש לי ספרית שהיא לא פותחת את המספרה במרכז המסחרי אלא בתוך הבית. הן גם בוחרות את שעות העבודה בן 8 בערב עד 12 בלילה כי אלה השעות שהן מתפנות ויכולות לעסוק במשהו שהוא מפרנס. אנחנו נאפשר את השימושים המעורבים האלה בדירות. אנחנו ניצור את השימוש החורג מראש באפשרות של התכנון על-מנת שהאישה תוכל לעבוד מתוך הבית.

כמובן שיש את מרכזי התעסוקה בתוך השכונה. כבר היום יש לנו "מטריקס" ויש לנו "נטסורס" ויש לנו כל מיני מרכזים שנותנים אפשרות על-יד הבית, עם חדרי הנקה, עם מעון ליד, בצורה שמשלבת את הדברים.

נשוב למרחב הציבורי. פה מדובר על מדרכות רחבות, שיהיה מקום לעגלה. שימוש בתחבורה ציבורית שמתאימה. גם בגינות המשחק יש את מרב ההתייחסות על-מנת שגינת משחק תהיה ברדיוס של 150 מ'. גינת משחק קטנה שהאחות יכולה לקחת את האח. בצורה כזאת אנחנו מדברים על 20 שנות פרויקט באוכלוסייה חרדית. כלומר, גם שכונה שהוקמה לפני 20 שנה אנחנו נראה בה היום ילדים בני שנתיים ובני שלוש משחקים. לעומת זאת, אם נלך למגזר הכללי, לא נראה את זה. זה מאוד משמעותי. אם העירייה אצלנו היום לקחה את כל השכונה הוותיקה וחדשה בה את גני המשחק, אתה תראה אותם עם מאות ילדים כי תקופת הפריון שונה ואנחנו חייבים להתייחס לדברים האלה.

אני חושבת שזה חשוב, זה נכון וזה צודק להתייחס לתכנון ערים בפן המגדרי. תודה רבה.

היו"ר עליזה לביא:

זה ממש מרתק. אנחנו נקיים ישיבה בנושא של נשים חרדיות.

על היימן:

אני לא חרדית.

היו"ר עליזה לביא:

אני יודעת, אבל הוועדה לקחה על עצמה לשתף גם נשים שלא שאינן מיוצגות בבית הזה. חלקן מוזמן כמשקיפות לוועדות השונות והן ביקשו גם ישיבות נפרדות, לנשים חרדיות, נשים בדואיות, נשים ערביות. אנחנו נקיים ישיבה עם נשים חרדיות. דלית מנהלת הוועדה אמרה שאת משלנו ואת רשומה גם בישיבה הזאת.

תודה רבה.

כרמית לובנוב מנכ"לית האגודה לצדק סביבתי בישראל, בבקשה.

כרמית לובנוב:

במגבלת הזמן ובהמשך ישיר לדברים שאמרת עכשיו לגבי נשים בדואיות ונשים חרדיות, אני אתייחס לשני דברים. יש כאן גם בקשה לבדיקה אופרטיבית של חברות הכנסת הנמצאות באולם.

בשבועות האחרונים אנחנו מסיימות דוח מקיף ראשון שבוחן חמישה תחומי יסוד שמגדירים איכות חיים ואיכות סביבה ב-200 ישובים בארץ, ישובים מסוגים שונים.

חמשת התחומים הם: ביוב, נגישות תחבורה ציבורית, איכות מים, זיהום אוויר שנבדק אזורי ונושא של תכנון. בכל ארבעת התחומים, למעט זיהום אוויר, יש הבדלים מאוד גדולים בין שני סוגי ישובים, בין ישובים יהודים לבין ישובים ערבים ובין ישובים מאשכולות עליונים לבין ישובים מאשכולות תחתונים. בתחום התכנוני של שטחים ציבוריים פתוחים יש את הפערים הגדולים ביותר.

לדוגמה, במעל 50 ישובים יש אפס שטחים פתוחים לנפש. 95% מהישובים שבהם יש אפס שטחים פתוחים לנפש, הם ישובים ערביים.

לזה מתקשר הדבר הבא. לפני כשנה פרסם משרד השיכון מדריך הנחייה למתכננים שעובדים עם משרד השיכון, שבו יש הנחיה לגבי גינות ציבוריות. בהנחיה הזאת של משרד השיכון, לישובים יהודים ההנחיה היא למינימום שטחים ציבוריים לנפש של 15 מ"ר, לישובים ערביים ולישובים חרדים, 10 מטרים לנפש.

היו"ר עליזה לביא:

את מוכנה לחזור?

כרמית לובנוב:

כן, כי זה משהו שצריך לבדוק ולהעלות את זה לדיון קונקרטי ולראות איך לשנות את זה. זה פשוט דבר שלא יעלה על הדעת.

היו"ר עליזה לביא:

ממתי זה?

כרמית לובנוב:

זה רק עכשיו פורסם בעיתון. לפני חודש זה פורסם בעיתון הארץ. אני אשמח לשלוח לך. כתבתי על-כך גם במסמך הרקע ששלחתי לוועדה. אני אקריא לכם את מה שכתוב: "משרד השיכון גיבש תקן תכנון גנים ציבוריים לפיו אדריכלים יתכננו שטח קטן יותר של גנים ציבוריים ושטחים פתוחים בישובים ערביים וחרדים בישראל לעומת ישובים יהודים. לפי ההנחיות, בעיר ישראלית רגילה יש לתכנן 15 מ"ר של גנים לנפש ואילו בערים חרדיות וערביות, 10 מ"ר גנים לנפש בלבד".

זה, יחד עם הפערים שמצאנו, שנסקרו על פני עשור שנים - - -

היו"ר עליזה לביא:

באוכלוסיה היהודית יש פיתוח לאוכלוסייה חרדית? זה מעניין אותי כי שר השיכון היה חרדי.

כרמית לובנוב:

ברור. זה גם בלמ"ס.

היו"ר עליזה לביא:

הגנים אצל החרדים יותר גדולים?

קריאה:

של מי ההנחיה?

כרמית לובנוב:

זאת הנחיה של משרד השיכון.

מרב מיכאלי:

ניסיתם לעתור נגד זה?

כרמית לובנוב:

זה פורסם רק לפני חודש.

מרב מיכאלי:

ההנחיה מלפני שנה ופורסמה לפני חודש?

כרמית לובנוב:

היא פורסמה בעיתון. אנחנו לא ידענו ולא הצלחנו לאתר אותה.

סיגלית רחמן:

אני מהחברה להגנת הטבע ובעוונותיי הייתי חברת ועדה. מדובר על תדריך הקצאת קרקע לצרכי ציבור, מסמך שאושר בממשלה מ-2005. משרד השיכון, יחד עם משרד הפנים - - -

קריאה:

זה לא זה.

סיגלית רחמן:

זה כן זה. זה עדכון לתדריך הקצאת קרקע לצרכי ציבור 2005 שאושר בממשלה. למיטב ידיעתי, גם המסמך הזה, אבל לא ליויתי אותו בשלב הזה והוא אושר. בתדריך הקצאת קרקע לצרכי ציבור יש מפרט שמדבר על 22 מ"ר לנפש, אבל לפי קטגוריות שונות של סוגים של שטחים פתוחים, החל משטחים גדולים של פארקים לאירועים גדולים, סגנון פארק רעננה. אחר-כך פארקים בגודל בינוני, לדוגמה גן סקר בירושלים. אחר-כך, גנים שכונתיים וגינות כיס שהוזכרו פה. גינות קטנות שיש בהן מתקני משחק. רק ברמה השכונתית ומטה, זה המקומות שבהם יש את גני המשחק והמקומות שבהם הילדים משתמשים בהם. צריך לזכור שלכל המערך הזה יש עלויות תחזוקה מאוד גדולות עבור הרשות המקומית.

העבודה שמוזכרת פה של משרד השיכון ושהיו שותפים לה עוד משרדים ממשלתיים, הוביל אותה פרופ' גדעון שריג ותמי טרוג מהטכניון. בעצם עשתה מחקר שימושים ואמרה שהקצאת הקרקע הזאת לא מתאימה לישובים ערבים, חרדים ולא לפריפריות בדרום ובצפון, מקומות עם אקלים מאוד קשה. היא ניסתה לתת רזולוציה. העובדה ששם השטח יותר נמוך היא בדיוק בשביל לאפשר את הכמות הגדולה יותר של גינות כיס וגינות שכונתיות. הוזכרה פה עיריית בית שמש. זה בדיוק מה שהאוכלוסייה הזאת מבקשת.

כרמית לובנוב:

אני חושבת שזה פירוש מאוד חלקי כי גם גדעון שריג, בעקבות פרסום הכתבה, נסוג מההמלצה.

היו"ר עליזה לביא:

אנחנו נבדוק את העניין. לכן ביקשתי ליידע אותנו. אין כמו שיתוף פעולה בין השטח לבין הבית הזה. אנחנו נשמח לקבל את החומר ונבדוק את זה מייד.

תודה רבה.

ד"ר ענת בר-כהן, מתכנתת סביבתית מהמשרד להגנת הסביבה.

ענת בר-כהן:

צהריים טובים לכולם. אני מאוד שמחה להיות פה כי אני מרגישה שאני פה בעצם בכובע משולש. גם חקרתי את חוק התכנון והבניה ובמהלך העבודה שלי היתה איזו הסתעפות להיבט המגדרי של חקיקת החוק וגיליתי כמה דברים מעניינים. אני גם הממונה על מעמד האישה במשרד להגנת הסביבה ואני גם מתכנתת סביבתית, חברת ועדות תכנון ומקבלת החלטות ומעבירה משובים לגבי התכנון בפועל.

אני חושבת שזאת הזדמנות. אני לא יודעת אם אנשים מודעים אבל הדין החשוב הזה הוא בעצם סגירת מעגל. כשהעבירו את חוק התכנון והבניה בעצם בפעם הראשונה בארץ, אולי גם בעולם, עלה כל הנושא של חשיבות ייצוג הנשים בוועדות ובהחלטות וכל הנושא של תכנון מגדרי. יש על זה הרבה חומר ולא ארחיב עכשיו.

אני רק רוצה לצטט מדברי חברת הכנסת בבא אידלסון ז"ל: "אני מדגישה שיש לדאוג לכך שגם נשים תיוצגנה בוועדות אלה. טבעי הדבר שסומכים על האישה בכל הנוגע לתכנון הבית והנהלת המשק אבל צריך לשתף אותה גם בתכנון הכללי של בניין עיר ושכונה". למרות שניסו להתעלם והיתה התנגדות, בקריאה האחרונה של החוק בכנסת הכניסו שבמועצה הארצית תהיה גם נציגות נשית. זאת הפעם הראשונה שהיה דבר כזה, אחרי שבועדה שדנה לא הסכימו.

עכשיו נעבור לימינו ולעניינו. אני מסייגת מראש שאני מדברת בהכללות. אני אשתדל לתמצת כי זה נושא שאפשר לדבר עליו המון. תכנון טוב, לדעתי, זה תכנון שהוא טוב לכולם. אבל, כשאנחנו מדברים על תכנון לקוי, אז תכנון לקוי פוגע עוד יותר בנשים. כשאנחנו מדברים על נשים, כולנו יודעים שיש הרוב האוכלוסייה. ככל שאנחנו עולות בגיל, בעצם הנשים הן חלק גדול יותר מקבוצת הגיל שלהן. כשאנחנו מדברים על קשישים, בד"כ אנחנו מדברים על קשישות. תמיד אנחנו אומרים שהנגישות והניידות וכל החשיפה, הרבה יותר קשים בגילאים האלה וצריך להיות מודעים גם לזה.

תכנון טוב זה גם תכנון שמתחשב בשיקולים סביבתיים. באופן לא מקרי, תכנון שהוא תכנון בר קיימא, הוא גם תכנון שהוא טוב לנשים ולהיפך. ברגע שהתכנון הוא לקוי, בהמשך לדברים החשובים שארזה אמרה פה, זה מקשה על הנשים, מצמצם את מרחב הפעולה שלהן, את ההזדמנויות שלהן, את איכות החיים שלהן. אנחנו גם יודעים שיש יותר רגישות לכל המפגעים והמטרדים הסביבתיים. דיברנו קודם על-כך שבריאות נשים שונה מבריאות גברים. גם בהיבט הזה של חשיפה למזהמים סביבתיים, נשים הן יותר בריאות. לכל הדברים האלה יש השלכות מעבר לזה. בעצם כל הדברים האלה משליכים גם על המעמד הכלכלי שלהן כי יש להן פחות הזדמנויות. זה משפיע גם על הסטאטוס החברתי שלהן. זאת אומרת, הכול פה קשור בכל.

כשאנחנו מסתכלים על כל ההיבט הזה, אני חושבת שצריך ללכת מלמעלה למטה, לכל הרמות של תכנון ברמה הארצית. אנחנו יודעים שתכנית המתאר הארצית המרכזית היא תמ"א 35. אנחנו גם יודעים שבימים אלה נעשה ניסיון – זה לא בדיוק עדכון בנוסח המקובל, זה איזה מחטף לשנות את המדיניות של תמ"א 35. עכשיו אנחנו צריכים לראות מה אומר המחטף בתמ"א 35. צריך להסתכל עליו מנקודת מבט מגדרית ולראות האם מה שמציעים שם זה טוב מבחינת הנשים או לא?

ארזה צ'רצ'מן:

לא.

ענת בר-כהן:

גם לדעתי.

היו"ר עליזה לביא:

אולי תרחיבי קצת.

ענת בר-כהן:

לדעתי זה גם לא טוב. אני לא אכנס לכל הדברים אבל בעיקרון מה שקורה עכשיו זה שיש איזו היסטריה שאני לא יודעת על מה היא מבוססת, שחסרות יחידות דיור. אם חסרות בכלל יחידות דיור, זה לא דווקא יחידות דיור מאושרות, אבל יש מן אטרף כזה. לכן המחטף שמנסים לבצע עכשיו אומר שצריך לבנות הרבה יחידות דיור ולא לפזר את כל הפיתוח על פני כל הפריפריה ולהקטין פערים בין המרכז, בין מדינת המרכז לפריפריה, אלא להיפך, לרכז את זה במרכז, לבנות מסות של יחידות דיור.

נעזוב לרגע שזה על חשבון שטחים פתוחים וזה פוגע ברווחת האדם ואמרנו שנשים הן יותר רגישות. מעבר לזה, ברגע שלוקחים שטחים ובונים עליהם מאסות של יחידות דיור, מה בעצם עושים פה? אנחנו יודעים, שארזה סיכמה את זה יפה, אנחנו צריכים לעשות להיפך. אנחנו צריכים לחזק את העירוניות, ליצור יותר הזדמנויות, יותר בינוי, יותר צפיפות במרחב הבנוי כי כך לאישה יהיה יותר קל. אני לא חושבת שיהיה לה יותר קל אם היא תצטרך לנסוע שעות מהעבודה שלה לביתה שבפרברים. אחרי זה, אם היא תרצה ללכת לקניות או לבידור, היא תצטרך לנסוע עוד פעם ולבזבז את הזמן שאין לה, כי אנחנו יודעים שלנשים יש הרבה מטלות, יותר מהגברים, למרות שאיפה שזה יהיה שוויוני. אם יהיה שם רק בינוי, איפה התעסוקה? הרגע נתנו דוגמה מאוד יפה מבית שמש. אנחנו רוצים שתהיה מדיניות של שימושים מעורבים שמשלבת את הכול ביחד. כמובן, בתנאי שזה לא גורם למטרדים סביבתיים. אנחנו יודעים שהיום הרבה מהתעסוקה היא תעסוקה של משרדים, של מחשבים. אני חושבת שזה צריך לשמש לא רק נשים בשכונות חרדיות אלא בשכונות בכלל.

אני חושבת שגם ברמת המיקרו, צריך תמיד לקחת את נקודת המבט המגדרית. זה מתחיל ברמה הכי קטנה, שתמיד במקומות השם מושכי קהל, אנחנו רואים בשירותים של הנשים תור, במקום לתכנן שהשירותים לנשים יהיו רבים יותר מאשר לגברים.

היו"ר עליזה לביא:

דליה איציק ניסתה להעביר חוק בנושא הזה.

תמר זנדברג:

יש חוק והוא עובד.

היו"ר עליזה לביא:

אני ראיתי בחניונים בתל-אביב חניות ורודות לאימהות עם עגלות. זאת יוזמה של החניונים עצמם.

ענת בר-כהן:

מילה אחת אישית. אני נכנסתי לתפקיד כממונה על מעמד האישה במשרד להגנת הסביבה לפני פחות משנה, ואני גאה שאנחנו המשרד הראשון שפרס חדרי הנקה כמעט בכל יחידות המשרד.

היו"ר עליזה לביא:

את רוצה להגיד לי שבמשרדי הממשלה אין משרדי הנקה?

ורד, בדקת?

ורד סוויד:

בעקבות דוח תומך משפחה יש חדרי הנקה במרבית משרדי ממשלה וההנחיה בכל מבנה חדש מחייבת.

ענת בר-כהן:

אני רוצה להרחיב, יש הנחיה של הנשי"ם. יש משרדים שיש משרד ראשי וזהו ואז מיקמו חדר הנקה. יש משרדים, כמו המשרד שלנו שיש לו יחידות בכל רחבי הארץ.

היו"ר עליזה לביא:

חברת הכנסת תמר זנדברג, בבקשה.

תמר זנדברג:

תודה רבה על הדיון הזה, שנערך במסגרת יום הסביבה הבינלאומי. אני חושבת שזה מראה על התרחבות של נושאי הסביבה מה שנקרא מירוק, ומה שפעם קראו לנו מחבקי העצים, בעצם אל ליבת החיים של כל אחד ואחת מאיתנו. זה המקום לציין את פרופסור ארזה צ'רצ'מן שהיא בין החלוצות בתחום הזה.

נדמה לי שהתכנון זה אחד התחומים שבו החשיבות היא ביחס הפוך לנראות הציבורית של התחום. אנחנו רגילות להסתכל על מה שהתכנון אמון אליו כעל דבר טבעי: מדרכות, בתים, כבישים. נראה לנו שהם נולדו עם בריאת העולם למי שמאמינה, או ירדו מהשמים באופן טבעי. לא היא, זה מעשה ידי אדם. כמו כל מעשי ידי אדם, זה נתון ליחסי כוחות.

ורד סויד:

תמר, אפילו מעשי ידי נשים, את הכבישים בארץ סללו החלוצות.

תמר זנדברג:

מעשי ידי אדם ואישה.

היו"ר עליזה לביא:

את המיתוס הזה שהן גם השתתפו בעשייה הפוליטית כבר ניפצנו.

תמר זנדברג:

כמו כל מעשי אדם ואישה התכנון נתון ליחסי כוח. כמו כל תחום שנתון ליחסי כוח, המיעוט המוחלש סובל יותר ולכן צריך לקבל רגישות יתרה. במקרה הזה, כמובן הכוונה, המיעוט זה מיעוט שמועט כוח ולא מועט מספרית.

בוועדה קיימנו בשבוע שעבר דיון על הרגישות המגדרית בתקציב המדינה. כלומר, ההבנה שיש פגיעה דיפרנציאלית למיעוטים ומיעוטי הכוח נפגעים יותר כבר קיימת אצלנו. אותו דבר קורה גם בתכנון.

כאשר התכנון הוא אוניברסאלי, יש דברים שהוא מפספס. כאשר התכנון הוא תכנון שהוא מוטה רכב פרטי, למשל, נשים נפגעות. למה? כי נשים נוהגות פחות, נשים יותר עניות ולכן בבעלותן פחות רכב פרטי. נשים משתמשות יותר בתחבורה הציבורית ושם הן מועדות יותר להטרדות מיניות וברחוב באופן כללי.

לכן, התכנון שהוא כביכול אוניברסאלי, הוא בעצם מתוכנן לגברים. זאת התשובה לשאלה שהועלתה בהתחלה: איפה התכנון לגברים? התכנון הרגיל הוא תכנון לגברים. תכנון מגדרי צריך לקחת בחשבון נקודות שלפעמים הן נעלמות מהעין מפני שלא מספיק שמים אליהן לב.

אני רוצה להשתמש בדוגמה של תמ"א 35 כדי להסביר את העניין הזה. תמ"א 35 היא בעצם תכנית מתאר ארצית משנות התשעים. בעצם היתה נסיגה ממדיניות פיזור האוכלוסין הלאומית שאפיינה את ישראל בעשוריה הראשונים ואמרה: יש לנו מציאות של משאבים מתכלים, יש מציאות שבה העירוניות, מרכזי הערים המתפקדים, שיש בהם שימושים מעורבים, הם דבר שהוא נכון גם סביבתית וגם חברתית והוא גם נכון מבחינת נגישות למיעוטים באופן כללי ולנשים בתוכם. דרך אגב, גם למיעוטים אחרים.

אפשר לראות דוגמה מצוינת בתל-אביב, שזאת אחת הערים המרכזיות שיש בה עירוב שימושים עירוני. שם יש עירוב של אוכלוסיות. יש שיגידו שלא מספיק, אבל עדיין יש אוכלוסיות מגוונות. זה לא מקרה שהעיר הזאת מהווה אבן שואבת למיעוטים מוחלשים. החודש גם חוגגים את חודש הגאווה. זה לא מקרה שהעיר הזאת מאפשרת להמון אוכלוסיות וזאת מכיוון שהשירותים נגישים יותר, התחבורה הציבורית קלה יותר. יש מרכזי תרבות שמאפשרים יותר וכו'.

מה בא לעשות התיקון בתמ"א 35? הוא אמנם בא לבנות יותר באזורי הביקוש במרכז הארץ על חשבון הפריפריה וגם על-כך קמה צעקה, אבל הוא לא בא לחזק את מרכזי הערים הקיימות ולהבטיח נגישות טובה יותר וקישוריות טובה יותר באמצעות הליכה ברגל, באמצעות מרחבים ציבוריים נגישים יותר, אלא הוא בא לבנות עוד ועוד שכונות מוטות רכב פרטי, עם אוכלוסייה הומוגנית - - -

ארזה צ'רצ'מן:

נעשות תכניות, זה עוד לא לבנות.

תמר זנדברג:

להכין תכניות על-מנת לבנות בהמשך שכונות שלא יחזקו את מרכזי הערים הקיימים אלא יתווספו בדפני הערים עוד ועוד שכונות עם דירות הומוגניות יותר, שיהיו מיועדות לאוכלוסיות מסוימות בלבד, מוטות רכב פרטי. לכן, בגלל כל הסיבות שתיארתי קודם, הן שוב תהיינה יותר פוגעניות לנשים.

נשים, כמיעוט מוחלש, ירוויחו יותר כאשר הן תוכלנה להתערות בקרב קהילות אחרות וליהנות מעירוניות עם שימושים מעורבים, מתפקדת, עם נגישות לתחבורה ציבורית בטוחה, מוארת וכדומה.

היו"ר עליזה לביא:

דווקא מהניסיון שלך בעירייה ומהניסיון המוניציפאלי שלך, את לוקחת את זה תחת ידייך? מישהו מטפל בזה? איפה זה עומד מבחינת הביקורת?

תמר זנדברג:

למיטב ידיעתי אין עדיין חשיבה מגדרית מספקת בתכנון ערים. מה שתיארתי עכשיו, בעצם ניסיתי לקשור בין חשיבה על עירוניות לבין חשיבה מגדרית ולהגיד שעירוניות איכותית יותר היא גם תסייע יותר לתכנון המגדרי, הגם שזה לא מספיק. כן צריך לקחת בחשבון את הפרמטרים המגדריים כשלעצמם, אבל גם זה עדיין לא קיים.

תמי סלע:

היועצות למעמד האישה בעיריות הן לא חלק מוועדות התכנון?

תמר זנדברג:

לא. הן לא חלק מוועדות התכנון.

יש פה קשר משולב. כלומר, צריך חשיבה. צריך להוסיף את היועצות למעמד האישה אבל צריך גם חשיבה תכנונית שתהיה בה חשיבה מגדרית שהיא ג'נדר "מיין סטרים", שהיא מוטמעת בתוך התכנון, שהיא נלמדת בפקולטות לתכנון.

היו"ר עליזה לביא:

מה קורה במדינות העולם, במדינות הנורדיות שמובילות בחשיבה המגדרית? אני מניחה שהידע הזה קיים.

ארזה צ'רצ'מן:

קיים ידע, אבל זאת לא בעיה של ידע.

היו"ר עליזה לביא:

יש מדינה שאפשר לתת אותה כדוגמה כמדינה שהפנימה הבנה ותכנון מגדרי של מרחבים ציבוריים?

ארזה צ'רצ'מן:

אני לא יודעת על מדינה. יכול להיות בערים שונות. בקנדה יש מספר ערים, בארצות הברית בטח.

היו"ר עליזה לביא:

בקנדה יש מרכזי משחקים בכל שכונה, שאפשר להביא לשם ילדים לשחק.

ארזה צ'רצ'מן:

בטורנטו יש מערכת מאוד מעניינת במטרו שלהם, של תאים על הרציף. אם את מחכה לרכבת ואת מרגישה שאין מספיק אנשים מסביב ואת מפחדת, יש שם טלפון שאת יכולה להתקשר אם מישהו מציק לך. הרכבת עוצרת בצורה כזאת שהמקום איפה שיש עובד רכבת בתוך הרכב, הוא בדיוק שם.

היו"ר עליזה לביא:

זאת אמנם חשיבה מגדרית אבל זה גם תקציבים. כל מי שמכיר את בוסטון, את האזור שקרוב לאוניברסיטאות, יודע שבכל צומת יש שוטר שמעבירים את הילדים והקשישים. כשיש מודעות ויש כסף אז הדברים נעשים.

סיגלית רחמן מהחברה להגנת הטבע.

סיגלית רחמן:

בהתייחס לדברים שנאמרו פה, האתגר של השילוב של הראייה המגזרית, יחד עם הראייה המגדרית בתכנון – כמו שהוזכר פה, מערכת התכנון היום בישראל היא על המדוכה והתכניות, היקפי התכנון והלחצים הם מאוד גדולים. המון תכנון עומד להתבצע בשנים הקרובות במדינת ישראל ובעצם להכפיל את כמות השטח המתוכנן. העובדה שהיום התכנון פועל על-פי הנחות יסוד ישנות מוטות רכב פרטי, מוטות תכנון גברי, היא עובדה קיימת, אבל זאת הזדמנות שהיום אפשר לפעול ולשנות ובאמת את כל הרעיונות ואת כל התובנות שעלו פה על הצורך בתכנון מרקמי, תכנון הרבה יותר במיקרו, של עירוב שימושים, של הנגשת - - -

היו"ר עליזה לביא:

מה אנחנו בכנסת יכולים לעשות?

סיגלית רחמן:

יש את המטה למאבק בכל הנושא של תכנון אחראי. אפשר להתחבר אליו דרך המשקפיים המגדריות ולהביא לשם את כל התפיסה הזאת של ההסתכלות המקומית, עירוב שימושי, גנים ציבוריים, שירותים לאזרח, כולל האזרח הדומם יותר כמו נשים וילדים. הוזכר פה הנושא של עירוב שימוש והוא מאוד קריטי כי עירוב השימושים הזה מאפשר גם לאימהות שאוספות ילדים לא להיות נהגות מוניות כל אחר הצהריים. זה מאפשר לילדים ללכת לבד ברגל אבל הוא מאפשר גם תכנון שמביא איכות סביבה, איכות חיים, טבע אל תוך העיר ומנגיש אותו אל סביבת המגורים. אז גם לא צריך לנסוע מחוץ לערים.

מרב מיכאלי:

ראיתי את התכנית של הקבינט הזה, זה לא ממש בדרך לשם.

סיגלית רחמן:

הם ממש לא בדרך לשם.

תמר זנדברג:

יש נתון שנשים עושות בנסיעה היום יומית שלהן יותר עצירות, יותר תחנות. היא צריכה להביא את הילדים, לנסוע לעבודה וכדומה. גבר נוסע פעם אחת. בדרך כלל יש לו גם סטאטוס גבוה יותר בעבודה אז יש לו מקום חניה שמור על שמו. כל הנושא של נגישות וניידות לא נוגע לו. לעומת זאת, אישה, ככל שתוכל ללכת יותר ברגל ולהשתמש באמצעי תחבורה מגוונים ושהתכנון יהיה מותאם כך שהיא לא תצטרך לנסוע ברכב, ההקלה עליה תהיה פי כמה.

היו"ר עליזה לביא:

אני חייבת לסכם את הישיבה.

סיגלית רחמן:

היכולת להשפיע היא מאוד גדולה. עכשיו היא גם סביב המשקפיים המגדריות וגם סביב המשקפיים המגזריות. זה הוזכר פה כי המגזרים המוחלשים מוחלשים פעמים, גם סביב המגדר וגם סביב העובדה שהשירותים לא מונגשים אליהם.

בהקשר הזה אני רוצה לציין שהחברה להגנת הטבע פועלת ב-30 יחידות ברחבי הארץ בעיר. בדיוק מתוך התפיסה הזאת וההבנה אנחנו יושבים גם בוועדות המקומיות וגם בוועדות המחוזיות. רוב הנציגים שלנו הן נשים. באמת מנסים להביא את התפיסות האלה ואת ההסתכלות הזאת שמשרתת גם את הנשים, שמשרתת את התושבים של העיר. הצפיפויות האלה נכונות והן ישרות את כולם, אבל הן צריכות להיעשות בצורה מאוד חכמה ונשית ומתכללת, כדי שבאמת הן יהיו איכותיות. אחרת, אנחנו נמשיך לתכנן ולפתח את הטעויות של אתמול ושל שלשום ושל השנים הקודמות בראייה גברית, בראייה שלא לוקחת את ההסתכלות הנשית בחשבון.

מרב מיכאלי:

את בקואליציה.

היו"ר עליזה לביא:

זאת הזדמנות להודות על שיתופי הפעולה בשטח.

אנחנו פה אבל בלעדיתם אנחנו לא יכולים. גם המודעות, גם המעקב אחרי הדברים וגם הידיעה. השולחן שלנו מוצף. בלי שיתופי פעולה ובלי האינפוטים שלכם – היום הכול נגיש. ישנן פה דלית מנהלת הוועדה ותמי היועצת המשפטית והעוזרים שלי. הבית הזה רוצה לעזור והידע הספציפי נמצא אצלכם. תפנו את תשומת לבנו.

אנחנו נצטרך את חוות הדעת המקצועיות שלכם. אנחנו רוצים יותר מעורבות. זה באמת נושא חדש. אנחנו צריכים הרבה פעמים לומר תודה לקודמותינו שהניחו את האבנים ויש את המסד שהתפתח. ורד היתה פה אתמול ואנחנו קצת יודעים יותר גם על פועלה במקום של לבוא ולהזכיר.

ביום ראשון הייתי בכנס של ויקיפדיה והנושא היה למה אין שם עורכות נשים? הויקיפדיה נגישה, מונגשת, פתוחה ולא עולה כסף. הדיון היה למה נשים לא עורכות בוויקיפדיה.

אני לוקחת לעצמי את הזכות לדייק יותר אחרי שנקרא כי המונחים קצת מקצועיים. נתת לנו כמה כלים ומחשבות לכלים שאולי נצליח לפתח ולהיעזר בהם.

תודה ליוזמים, חבר הכנסת דב חנין וחבר הכנסת ניצן הורוביץ. תודה על היוזמה שהנחתם בפתחנו ואנחנו נמשיך הלאה.

הוועדה לקידום מעמד האישה סבורה שיש חשיבות רבה בהכללת השיקולים המגדריים בעת התכנון של ערים, ישובים חדשים ולאור הצרכים המיוחדים של נשים, משפחה ושל החברה.

הוועדה פונה לדאוג לייצוג הולם לנשים בממשל המקומי ובגופי תכנון ארציים ומקומיים ולשתף את הציבור בתהליכי קבלת החלטות.

אנחנו בהחלט נבחן תיקוני חקיקה לגבי הנקודות שהועלו כאן ואני לא אפרט.

הוועדה תבדוק את הנחיות משרד הבינוי והשיכון לגבי מינימום גודל הגינות הציבוריות לישובים היהודים ולישובים הערביים והחרדים. אנחנו גם נראה איך אנחנו יכולים לפעול. בשבוע הבא יהיה יום השלטון המקומי בכנסת ואתם מוזמנים.

אנחנו נקיים כאן דיון בנושא של נבחרות ציבור ברמה המוניציפאלית. נדבר גם על היועצות של מעמד האישה. יכול להיות שצריך לשלב אותן בכל מה שקשור לתכנון. אנחנו נצטרך לבדוק איך עושים את זה ומה המנדט. גם את הנושא הזה נקדם.

תודה רבה לכולכם.

ורד סוויד :

כבוד היושב ראש, לפני שאת נועלת אני רוצה לבקש את עזרתך לפרוטוקול, לא בנושא של הוועדה, אבל חשוב לי שזה יהיה בפרוטוקול.

הבוקר התקיים דיון בוועדת החוקה מבלי שהרשות לקידום מעמד האישה הוזמנה בנושא של הדיינים.

היו"ר עליזה לביא :

ההצבעה היתה בשעה 2 בלילה ויצא אימייל של הזמנה.

ורד סוויד :

ההצבעה היתה שהרשות לקידום מעמד האישה תוכל לבחור את הטוענת הרבנית. כרגע נודע לי שהוחלט שמשדך המשפטים יחליט. אני רואה בזה פגיעה מגדרית, למרות שהיום למזלנו יש לנו שרת משפטים שהיא אישה, אבל בעתיד יכולים להיות שרים ללא ראייה מגדרית.

אני יודעת כמה חשוב לך הנושא המגדרי וכמה את לוחמת להטמעתו בכל התחומים. אני רוצה לבקש שתסייעי לנו שזה יחזור להתיעצות עם הרשות לקידום מעמד האישה או לבחינת הרשות לקידום מעמד האישה, כפי שזה היה במקור.

היו"ר עליזה לביא :

כמי שכתבה את הצעת החוק ובמיוחד את הסעיף הנקודתי הזה, וזאת יוזמה שלי והבחירה שלי בכך היתה נכונה וראויה.

ורד סוויד :

נעשה מחטף מבלי שהוזמנו ארגונים.

היו"ר עליזה לביא :

אני שמחה שאת אומרת את זה לפרוטוקול. לדעתי יש רביזיה אז תוכלי להצטרף.

תודה לך ותודה לכולכם.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 13:37.